

Hvad er fairness?

AF HEIDI JØNCH-CLAUSEN OG LISE LYNGBYE

I journalistiske debatter dukker ordet fairness ofte op som et ideal, medierne skal stræbe efter. Men hvad betyder fairness? Forfatterne har gennemgået den nyere litteratur og interviewet ti danske chefredaktører om deres definitioner. Resultatet af interviewundersøgelsen stemmer overens med litteraturen: Fairness opfattes som nærmest synonymt med tilstræbt objektivitet; dog er det en udbredt holdning, at fairness er mere rummeligt og kan betragtes som et paraplybegreb, der dækker over klassiske dyder som neutralitet, balance, proportionssans og genrebevidsthed. På baggrund af de forskellige definitioner konkluderer forfatterne, at fairness-begrebet er for abstrakt og upræcist til, at det kan bruges konstruktivt i journalistiske debatter.

Talrige er de diskussioner, der gennem årene er ført om det mulige/umulige i at være objektiv som journalist. Mellem journalister indbyrdes. Mellem journalister og deres læsere/lyttere/seere. Mellem undervisere i journalistik og deres studerende. Stridspunktet i disse diskussioner viser sig ofte at være forskellige opfattelser af, hvordan objektivitet defineres.

Netop definitionen af objektivitet diskuteres også heftigt i journalistikforskningen. I amerikansk journalistik hyldes objektivitet fortsat som et ideal (Schudson, 2001: 149). Men begrebet er under pres, måske fordi definitionen er uklar. Mens nogle opfatter objektivitet som et strengt moralkodeks, der påbyder journalisten kun at fremlægge fakta og afholde sig fra enhver tolkning, mener andre, at denne strenghed lader nyhedsbrugerne i stikken, og at objektivitet må kunne defineres bredere, så det åbner for mulig-

heden for at fortolke og analysere de mange fakta og holdninger, som pressen formidler (Schudson, 2001: 164). Atter andre mener, at objektivitet er et praktisk værktøj, som man anvender i erkendelse af, at det netop ikke er muligt at være objektiv (Kovach og Rosenstiel, 2003: 72). Som en konsekvens af denne definitionsforvirring foreslår nogle, at man i stedet for objektivitet bruger begrebet *fairness*:

“[...] journalists have found objectivity an ideal too broad, pretentious, and unachievable. Instead, they prefer to pursue the more modest goal of fairness, balance, and (more recently) credibility. The proclamation of veteran journalist and author Walter Stewart in 1980, ‘Fairness, yes, balance, yes, but objectivity, no,’ has become virtually an occupational mantra” (Hackett og Zhao, 1998: 58).

I Danmark har diskussionen om objektivitet i journalistikken taget en lidt anden drejning. Her er der bred enighed om, at objektivitetsbegrebet den sidste snes år langsomt er blevet forkastet som urealistisk. I stedet har man suppleret det med et ord, der gør det mere spiseligt, nemlig tilstræbt. Tilstræbt objektivitet er nogenlunde det samme som objektivitet som praktisk værktøj: I erkendelse af at objektivitet ikke er mulig, bør journalisten stræbe efter at nærme sig den, og det gør han ved hjælp af nogle praktiske metoder. Men også i Danmark har ordet *fairness* sneget sig ind i debatten om, hvad der er god journalistik:

„Objektivitet er – selv om det stadig indgår i sprogbrugen – reelt blevet en museumsgenstand i de fleste redaktioner, hvor det er blevet erstattet med det noget bredere og mere realistiske begreb ‘fairness’“ (Meilby, 2004).

Men hvad betyder *fairness* egentlig i journalistisk kontekst? For at finde et svar på det spørgsmål besluttede vi at bede de aktører, der benytter begrebet, om at definere det. Derfor gennemførte vi en undersøgelse blandt chefredaktører på ti større danske dagblade på baggrund af den forsknings- og undervisningslitteratur om emnet, vi forinden havde gennemgået.

Fairness i forskningslitteraturen

En gennemgang af forskningslitteraturen viser, at *fairness* sjældent defineres, og når det gør, forstås og beskrives det på adskillige måder og niveauer.

Eksempelvis gennemførte The Freedom Forum i 1998/99 en undersøgelse af nyhedsbrugernes bekymringer for pressen i USA. Om *fairness* skriver lederen af projektet, Robert J. Haiman: "We asked citizens and journalists alike to define fairness. No one had a sweeping definition or even one that fully expressed the concept of fairness" (Haiman, 1998: 4). Tilsvarende problemer stødte et hold forskere i Canada ind i, da de i 2003 gennemførte en undersøgelse af brugernes holdninger til nyhedsmedierne. Det kneb for både nyhedsbrugerne og forskerne at finde fælles definitioner på flere journalistiske begreber. Forskerne endte med at definere *fairness* som et underbegreb til upartiskhed, der igen defineres som et underbegreb til troværdighed. Det nærmeste, man her kommer en definition af *fairness*, er "balance, lack of bias, editorial independence, and so on" (Ward, 2005: 319). Alt i alt et noget uafklaret forhold til *fairness*begrebet.

En diskussion, som figurerer i litteraturen, er, om *fairness* er et ideal eller en metode. Og hvis det er en metode, hvordan kan den så anvendes i praktisk journalistik? Hvor Hackett og Zhao betragter *fairness* som et formidlingsideal (ja, ligefrem et "occupational mantra"), skriver Kovach og Rosenstiel, at de betragter *fairness* som en metode til at hjælpe journalisterne med at udvikle og verificere deres journalistiske produkter (Kovach og Rosenstiel, 2001: 77).

Endnu et diskussionsemne blandt forskere er, hvorvidt *fairness* er det samme som objektivitet. Schudson skriver herom: "The triumph of an ethical and procedural fairness (or "objectivity" as it has presumptuously been called) was never complete" (Schudson, 1998: 6). Denne holdning: at objektivitet og *fairness* i bund og grund er det samme, går igen hos Mark Deuze (Deuze, 2005: 448). Også den danske forsker Charlotte Wien konkluderer i et studie af objektivitet, at "objectivity and fairness are synonymous" (Wien, 2006: 9).

Nærmere en egentlig definition af *fairness*begrebet kommer

Black et al. De skriver, at “[...] fairness means pursuing the truth with both vigor and compassion, and reporting information without favoritism, self-interest or prejudice” (Black et al., 1996: 53). Man skal altså forfølge sandheden – oven i købet med energi og medfølelse – og samtidig forholde sig neutral.

I en nylig offentliggjort undersøgelse definerer Kent Asp fairness helt enkelt: “[...] that they (medierne, red.) do not favour one or another opinion at the expense of others” (Asp, 2007: 34). Altså fairness defineret som neutralitet og balance.

På dansk opererer Helle Nissen Kruuse med en meget bred definition af fairnessbegrebet: „Fairness. Det ord bruger jeg som en overordnet karakteristik af den gode, vellykkede journalistik“ (Kruuse, 1991: 251). Hvor fairness for Helle Nissen Kruuse er et overbegreb, der indeholder så godt som alle journalistiske dyder, mener Lars Bjerg, at begreberne fairness og redelighed er for upræcise: „Der er ikke rigtig nogle kriterier at tjekke dem efter eller diskutere på. Det bliver fornemmelser“ (Bjerg, 2005: 125).

Som ovennævnte kortfattede gennemgang af forskningslitteraturens omtale af fairnessbegrebet viser, fremstår fairness som et overordentligt elastisk begreb.

Fairness i lærebøgerne

Også i lærebøgerne er fairnessbegrebet særdeles rummeligt beskrevet. Overordnet synes de lærebøger, der i det hele taget prøver at gå bag om begrebet, dog at være enige om, at fairness kræver:

- at journalisten hører alle parter i en sag
- at den angrebne part kommer til orde
- at journalisten gør alt, hvad han kan, for at hans egne holdninger og fordomme ikke kommer til udtryk.

I den journalistiske grundbog “News Reporting and Writing” udtrykker Brooks et al. det sådan her:

“Fairness requires that you as a reporter try to find every viewpoint on a story. [...] Fairness requires that you allow ample opportunity for response to anyone who is being

attacked or whose integrity is being questioned in a story. Fairness requires, above all, that you make every effort to avoid following your own biases in your reporting and your writing” (Brooks et al., 1999: 15).

Lærebogsforfatternes definition ligger altså på linje med Asps: Fairness betyder neutralitet og balance.

Så langt, så godt. Men andre lærebogsforfattere stopper ikke her. Lanson og Stephens udvider fairnessbegrebet på to områder. For det første er det ikke nok at skabe balance mellem de forskellige parter i en sag; man skal også have tvivl og forbehold med i historien. For det andet skal man være opmærksom på, at man ikke overser eller stereotyperer bestemte befolkningsgrupper (Lanson og Stephens, 1994: 21).

Ifølge Shaw et al. (1997: 308) er fairness herudover, at man ikke efterlader læseren med en række pro et contra'er, men også udreder, hvilke argumenter der stemmer med fakta, og hvilke der ikke gør, altså skærer ind til benet og afvejer holdninger mod fakta.

Burns foreslår, at det er fair at fortælle læserne åbent og ærligt, hvilke kilder der er brugt, hvilke oplysninger der mangler, og hvilke problemer der har været i researchfasen (Burns, 2002: 113).

I lærebøgerne synes der altså at herske en vis konsensus om, at fairness i hvert fald betyder, at journalisten i sit arbejde skal være neutral og afbalanceret og høre alle parter. Derudover mener nogle, at en journalistik, der søger ind til sagens kerne og forsøger at nærme sig sandheden i en sag, er mere fair end en journalistik, der lader sagens parter komme til orde i en eller anden form for millimeterbalance, samt at det er fair over for modtagerne åbent at fremlægge sagens omstændigheder, kilderne og researchprocessen, herunder hvad der måtte være af tvivl og forbehold.

Interviewundersøgelsen

Til interviewrunden med de ti chefredaktører valgte vi en kvalitativ interviewform i kombination med en såkaldt Likert-skala (www.socialresearchmethods.net/kb/scallik.php), ud fra hvilken redaktørerne skulle forholde sig til en række mulige underbegreber til fairness, valgt med udgangspunkt i litteraturen.

Vi bad respondenterne kategorisere begreberne med talværdier fra 0 til 5, hvor 0 betød, at det pågældende begreb overhovedet ingen rolle spillede for vedkommendes opfattelse af fairness, mens 5 betød, at det spillede en væsentlig rolle. Da de ti chefredaktører hver kunne give op til fem point pr. begreb, var den maksimalt opnåelige talværdi pr. begreb 50 point.

Ved tildelingen af point bad vi respondenterne uddybe deres valg, så vi havde en udførlig begrundelse. Til sidst bad vi dem nævne andre begreber, som efter deres mening er med til at karakterisere fairness. Før og efter udfyldningen af skemaet stillede vi dem en række spørgsmål om deres møde med fairnessbegrebet, deres daglige brug af begrebet, forskellen mellem fairness og tilstræbt objektivitet, begrebets fordele og ulemper osv.

Vi valgte at interviewe følgende ti chefredaktører: Arne Ullum, B.T., Carsten Juste, Jyllands-Posten, David Trads, Nyhedsavisen, Egon Tøttrup, Fyens Stiftstidende, Leif Beck Fallesen, Børsen, Lisbeth Knudsen, Berlingske Tidende, Palle Weis, Information, Peter Parbo, JyskeVestkysten, Poul Madsen, 24timer, og Tøger Seidenfaden, Politiken.

Valget af chefredaktører som respondenter bundede i, at vi gerne ville nå frem til en forståelse af, hvordan idealet om fairness formuleres fra øverste hold – hvordan det ønskes, at journalisterne agerer. Dette valg giver os samtidig en chance for senere at undersøge, om de pågældende aviser lever op til chefredaktørernes opfattelser af fair journalistik. Når vi valgte udelukkende at interviewe chefredaktører for dagblade (herunder webaviser) – og altså fravalgte radio og tv – var det, fordi vi ønskede udsagn fra umiddelbart sammenlignelige respondenter.

Som det fremgår, repræsenterer listen – ud over de tre store landsdækkende betalingsaviser – to nicheaviser, to gratisaviser, en formiddagsavis og to regionale dagblade. Vi valgte at sætte grænsen ved ti og har dermed været nødt til at fravælge nogle dagblade. Ud over de lokale aviser gælder det bl.a. Ekstra Bladet, Kristeligt Dagblad og Nordjyske Stiftstidende. At netop disse aviser blev sorteret fra, var vilkårligt.

Det diffuse indtryk, litteraturgennemgangen efterlod os med, gjorde det nødvendigt at foretage nogle skarpe afgrænsninger, da fairness tydeligvis kan anskues fra forskellige synsvinkler. To

vinkler skiller sig klart ud, nemlig fairness i forhold til kilderne og fairness i forhold til læserne. Fairness i forhold til kilderne handler bl.a. om at overholde den kontrakt, man indgår med kilden og ikke fordreje, hvad der bliver sagt. Brugen af skjult kamera og mikrofon hører også til her. Vi har i vores undersøgelse fokuseret på fairness i forhold til læserne.

En anden nødvendig afgrænsning var, på hvilket niveau i redaktionsprocessen fairnessdiskussionen foregår. Man kan tale om fair journalistik dels på makroplan: Hvilke historier vælger redaktionen at bringe, og hvilke analytikere og kommentatorer vælger man at invitere indenfor i spalterne? Dels på mikroplan: Hvordan forsøger den enkelte journalist i sit arbejde med den enkelte historie at være så fair som muligt over for læserne? Vi koncentrerer os om mikroplanet, altså den enkelte journalists arbejde med den enkelte artikel eller sag. Endelig er det en vigtig pointe, at vores undersøgelse udelukkende gælder nyhedsjournalistik med tilhørende undergenrer – og altså ikke holdningsgenrerne.

Den kvalitative metode fungerede langt hen ad vejen efter hensigten, men undersøgelsen forløb dog ikke problemfrit. Det største problem var, at vi gentagne gange stødte ind i definitionsproblemer af de parametre, vi valgte at belyse som mulige underbegreber til fairness. På trods af at vi brugte konkrete eksempler, oplevede vi i forhold til flere begreber, at respondenterne havde forskellige forståelser og fortolkninger. I bagklogskabens lys kan vi se, at vi ikke i tilstrækkelig grad havde konkretiseret og eksemplificeret parametrene.

Undersøgelsens resultater

På nogle punkter er resultaterne af vores interview-undersøgelse næsten entydige, mens der på andre punkter er uenighed mellem respondenterne.

Alle var enige om, at objektivitet ikke kan lade sig gøre, men at man kan tilstræbe den – og når man gør det, er man fair (45 ud af 50 mulige point). Næsten lige så klart fremgik det, at Carl Bernsteins berømte udsagn om, at journalistik er stræben efter den bedst opnåelige version af sandheden, er en del af fairnessbegre-

Tabel 1

De ti chefredaktørers fordeling af point. Højest opnåelige pointtal er 50.

Hvilke begreber indgår med hvilken vægt i fairnessbegrebet? Sæt talværdier fra 0 til 5 på følgende begreber:	Svar
1. Tilstræbt objektivitet	45
2. Stræben efter den bedst opnåelige version af sandheden <i>Def.: Journalisten hører alle relevante kilder og uddrager en konklusion</i>	43
3. Neutralitet <i>Def.: Journalistens/mediets egne holdninger og fordomme kommer ikke til udtryk i valget af historier, vinkler, kilder og sprogbrug, hverken åbenlyst eller skjult</i>	40
4. Balance <i>Def.: De forskellige parter i en sag får lige meget plads i historien/temaet</i>	28
5. Åbenhed om egne holdninger <i>Def.: Journalisten vedgår over for modtagerne, hvor han selv står i sagen</i>	9
6. Åbenhed om kildevalg og researchproces <i>Def.: Journalisten lægger ikke alene alle relevante fakta frem for modtagerne, men fortæller også, hvilke oplysninger/kilder der mangler, og hvilke forbehold der skal tages</i>	29

Når „Balance“ kun scorede 28 point, skyldes det, at vi i definitionen havde skrevet, at parterne får „lige meget plads“. Alle redaktørerne mente, balance indgår i fairnessbegrebet, men ikke i form af millimeterbalance.

bet (43 ud af 50 mulige point). Endelig var der enighed om, at neutralitet er en vigtig del af fairnessbegrebet (40 ud af 50 mulige point).

Hvad angår spørgsmålet om, hvorvidt balance indgår i fairnessbegrebet, giver vores undersøgelse ikke et klart resultat. Det skyldes vores definition af balance, nemlig at de forskellige parter får lige meget plads i artiklen. Denne noget gammeldags definition blev afvist af alle, men samtidig var der enighed om, at balance er et vigtigt element i fair journalistik. Det er tanken om millimeterbalance, der blev afvist.

Respondenterne mener altså, at fair journalistik først og fremmest er journalistik, der stræber efter den størst mulige grad af objektivitet, neutralitet og sandhed og samtidig er afbalanceret.

Det er også interessant at se på den store enighed, der var om, hvad fairness ikke er. Selvom en del forskning peger på, at fair-

ness er et skridt nærmere subjektiv journalistik end idealet om objektivitet, afviste alle – i større eller mindre grad – at det er fair journalistik, hvis journalisten lufter sine egne eller mediets holdninger i nyhedsartikler og beslægtede genrer. Det gælder også, selvom han vedgår over for læserne, hvor han selv (eller mediet) står i sagen (spørgsmålet om, hvorvidt åbenhed om egne holdninger indgår i fairness-begrebet, scorede kun 9 ud af 50 mulige point).

Vores sidste spørgsmål, der gik på, hvorvidt åbenhed om kildevalg og researchproces indgår i fairness-begrebet, delte vandene. Halvdelen af respondenterne mente ja, halvdelen nej.

Tilstræbt objektivitet

Undersøgelsen afslørede altså, at de tre klassiske journalistiske dyder – tilstræbt objektivitet, neutralitet og balance – lever i bedste velgående. Da flere teoretikere mere eller mindre sætter lighedstegn mellem tilstræbt objektivitet og fairness, var vi interesserede i vore respondenter opfattelse af forskelle og ligheder mellem disse to begreber.

De fleste svar pegede i nogenlunde samme retning: Der er ikke stor forskel på de to begreber, men fairness er et lettere forståeligt og mere operationelt begreb end tilstræbt objektivitet. Leif Beck Fallesen formulerede forskellen på denne måde: „Tilstræbt objektivitet er et akademisk udtryk, mens fairness har en helt anden folkelig forankring.“ Carsten Juste sagde: „Jeg vil sige, at tilstræbt objektivitet er et teoretisk begreb. Fairness er et praktisk værktøj,“ og gav samtidig udtryk for, at fairness på hans dagblad betragtes som et paraplybegreb, „der omfatter hele objektivitetstingen og de andre etiske grundsætninger, vi har.“

Opfattelsen af fairness som et bredere begreb end tilstræbt objektivitet var der også bred enighed om. Som David Trads formulerede det: „Fairness er et bredere begreb. Tilstræbt objektivitet er, at du i den enkelte historie er objektiv. Fairness handler også om, at du sætter det ind i en sammenhæng, fx at du ikke kan nøjes med at beskæftige dig med, at politikere er svindlere og tager af kassen, men også med, at de er politikere, der har nogle forslag, der bliver vedtaget.“

Arne Ullum udtrykte det sådan her: „Når man beskriver facts, skal man gøre det objektivt. Men jeg synes, man skal anerkende, at fairness er den store fluffy paraply.“ Den opfattelse, at fairness nærmest kan opfattes som et paraplybegreb, der er bredere end tilstræbt objektivitet, gik igen hos alle respondenter undtagen Tøger Seidenfaden, der betragtede fairness som et underbegreb til tilstræbt objektivitet, som er journalistikkens overordnede ideal. Hans sondring mellem de to begreber er, at tilstræbt objektivitet er substansorienteret, mens fairness er et procesorienteret middel til at nå målet.

Neutralitet og åbenhed om egne holdninger

Litteraturen påpeger gentagne gange, at fairnessbegrebets afløsning af objektivitetsbegrebet leder hen imod større subjektivitet i journalistikken. Fx skriver Hackett og Zhao, at forskydningen fra objektivitet til fairness har medført mere subjektivitet i journalistikken, fordi nogen skal beslutte, hvad der er fair behandling, og hvem der skal have det (Hackett og Zhao, 1998: 59). Også Kovach og Rosenstiel, som generelt finder fairnessbegrebet problematisk, fordi det er så diffust, kritiserer begrebets indlejrede subjektivitet: “Fairness is too abstract and, in the end, is more subjective than truth. Fair to whom? How do you test fairness?” (Kovach og Rosenstiel, 2001: 46).

Vi satte os for at afprøve, hvor denne grænse lå hos vore respondenter. Det gjorde vi ved at præsentere dem for en definition af fairness, der lød: „En journalist er fair, når han står ved, at han lader sig styre af sine egne/redaktionens holdninger, både i vinkling og sprogbrug.“ Dér var grænsen overskredet. Definitionen blev af samtlige ti redaktører forkastet med hovedrysten eller ligefrem vrede. Næsten samme reaktion mødte vi, når respondenterne skulle give point for, i hvor høj grad „åbenhed om egne holdninger“ indgår i fairnessbegrebet. Med dette spørgsmål ville vi endnu engang afprøve tesen om, at fairness giver adgang til større subjektivitet inden for nyhedsjournalistikken – når bare man er åben om det. Det gør det ikke, mente redaktørerne næsten entydigt.

Som det fremgår ovenfor, gav samtlige redaktører neutralitets-

parameteret topscore. Den skråsikre holdning gav sig udslag i, at redaktørerne hverken kunne eller ville diskutere denne kendsgerning. Et repræsentativt udsagn er Poul Madsens: „Det er noget, jeg forudsætter. Man *er* neutral. Det må ikke komme til udtryk i valget af historier, vinkler, kilder eller sprogbrug, hvad man selv mener.“

Konfronteret med flere medieforskeres kritik af, at nogle aviser er ved at overgå fra newspapers til viewspapers, medgav nogle af redaktørerne, at der i disse år er ved at ske et genreskred, og at genrebevidstheden netop derfor er vigtigere end nogensinde, da det skarpe skel mellem nyhed og kommentar er nyhedsjournalistikens grundlag. Holdningen kom bl.a. til udtryk hos Poul Madsen: „Præmissen for det, man gør, bør fremgå meget tydeligt. Det mener jeg er en af de vigtigste ting omkring fairness. (...) Kommentage findes ikke i min begrebsverden, fordi kommentagen er en sammenblanding af reportagen og kommentaren, og jeg tror, det er vigtigt, at man adskiller det meget præcist fra hinanden.“

Palle Weis sagde, at genrebevidsthed er noget af det vigtigste – og særlig set i lyset af avisernes udvikling med flere og flere kommentarer og færre og færre nyheder.

Vi kan altså konkludere, at hvis udviklingen – som nogle hævder – går i retning af mere subjektiv journalistik, er det et klart brud på redaktørernes idealer. Men vi kan i vores undersøgelse kun se, at det gælder på mikroplan: Den enkelte journalist skal tilstræbe at holde sine egne holdninger og fordomme ude af sin journalistik. Alt andet er unfair, ja, ligefrem afskedigelsesgrund. Vores undersøgelse giver ikke svar på, om det samme gør sig gældende på makroplan, altså når det gælder redaktionens udvælgelse og prioritering af historier og brug af kommentatorer.

Balance

Som nævnt stødte vi på metodiske problemer i forbindelse med balanceparameteret. Vi havde defineret balance som den klassiske „stopursbalance“, hvis udgangspunkt er, at der skal være et lige forhold mellem det antal spaltmillimeter, parterne får tildelt. Denne definition af balance blev forkastet af samtlige respondenter med henvisning til det absurde og ujournalistiske i,

at alle skal have lige meget plads. Under betegnelsen „partslogikkens absurditet“ formulerede Tøger Seidenfaden problemet sådan her: „Det har absurde konsekvenser og fører til en relativisme, hvor alt bliver lige godt. Det er jo ikke nok bare at høre de to parter. Man skal også undersøge: Hvad er virkeligheden? Hvordan forholder de to parter sig til andre oplysninger? Og det kan jo nemt komme til at betyde, at de to synspunkter ikke fylder lige meget i avisen.“

På grund af valget af den noget forsimplede balancedefinition kan svarene på dette parameter ikke betegnes som valide. Fx gav Carsten Juste parameteret 1 point, mens Lisbeth Knudsen gav det 5 – selvom den efterfølgende, uddybende snak viste, at de to redaktører var enige. Så godt som alle respondenter udtrykte den holdning, at balance er tæt forbundet med journalistens professionalisme i forbindelse med researchen af emnet. Lisbeth Knudsen formulerede det således: „Hvis journalisten fire gange har været ude i Ungdomshuset for at dække optøjerne og har gjort den erfaring med tre af talsmændene, at de agerer på den og den måde, så indgår den erfaring i journalistens vurdering af, hvem han skal ringe til. Det behøver ikke være unfair, men det kan godt påvirke valget, så det ikke bliver en-til-en-neutralt, fordi den personlige erfaring med de tre kilder spiller ind på, hvem han ringer til. Og det er o.k., synes jeg.“

Poul Madsen gav udtryk for samme holdning ved kort og godt at sige: „[...] at det er derfor, vi er uddannet til at være journalister. Vi står for at udvælge.“

Stræben efter den bedst opnåelige version af sandheden

Som omtalt ovenfor mener flere forskere og lærebogsforfattere, at fairness rummer mere end blot tilstræbt objektivitet, neutralitet og balance. Tydelig omkring dette „mere“ er Shaw et al., der foreslår, at traditionel nyhedsjournalistik, der udelukkende viderebringer pro et contra'er og lader modtagerne om selv at gennemskue, hvad sandheden er, er unfair. Fair journalistik, hævder Shaw, er at holde fakta op mod argumenter og søge at finde frem til sandheden bag pro'erne og contra'erne:

“In the interest of fairness and objectivity, journalists often are denied the ability to exercise professional judgement, especially in politics. Journalists have brought this upon themselves. Journalists must review all the pertinent sources and weigh all the facts – that is being objective. When journalists write the story, they should ask themselves if all sides are equal or if one side is stronger than another. This process is not an example of bias; it is an example of professional skill and judgement” (Shaw et al., 1997: 313).

Som det fremgår af Tabel 1, var der stor enighed om, at „stræben efter den bedst opnåelige version af sandheden“ er en vigtig del af fairnessbegrebet, forstået på den måde, at det ikke er nok at høre de forskellige parter. Journalisten skal, så vidt det er muligt, fortsætte sin research, til han finder frem til, hvad der er sandhed i den givne sag – eller i det mindste forsøge at komme så tæt på sandheden som muligt.

Emnet gav dog anledning til nogen uenighed. For indebærer denne stræben efter sandhed, at journalisten – i nyhedshistorien – også må analysere og fortolke?

Det var der delte meninger om. Seks af vore respondenter syntes, det er i orden. Fire var klart imod. Palle Weis, der var modstander af den mere analyserende nyhedsjournalistik, sagde: „En journalist skal aldrig begynde at konkludere, analysere og fortolke i sin journalistik. Det skal man lade andre gøre.“ Og Egon Tøttrup: „Jeg synes ikke, at journalisten skal uddrage en konklusion. Så er man ovre i analyser og kommentarer. Og hvis man markerer det, er det fair nok. Det gør vi masser af steder i avisen, men ikke i nyhedsjournalistikken.“ De fire redaktører var dog af den overbevisning, at analyse er en vigtig del af journalistikken – den skal bare ikke blandes sammen med nyhedsjournalistikken, men være klart varedeklareret som analyse.

De øvrige seks respondenter var kategoriske i deres afvisning af pro et contra-journalistikken. Leif Beck Fallesen formulerede det således: „Det er den helt gammeldags bureau-journalistiske opfattelse, det der med at lade alle parter komme til orde i et afbalanceret forhold. Det mener jeg er ujournalistisk. Fuldstændig.“ Arne Ullum repræsenterede samme holdning: „Den dér skønne

objektivitet, hvor der kun er en lille samlet elite, der forstår, hvad der bliver skrevet, det er noget makværk.“ David Trads gav udtryk for, at de journalister, der laver journalistik på pro et contra-vis, kun „spiller på den officielle bane“ og dermed gør journalisten til en simpel referent af, hvad magthaverne siger – hvilket læserne ikke bliver klogere af. Han tilføjede: „Deri ligger, at du ikke vil sige, at det ene er mere rigtigt end det andet – A sagde noget, B sagde noget andet, og C sagde noget tredje, så er der uenighed mellem A, B og C, så har du ryggen fri, du har givet plads til dem alle sammen, men du har faktisk ikke løst din opgave som journalist med at finde ud af: Er åen forurennet, eller er den ikke forurennet?“

Dette behov for analyse i nyhedsjournalistikken, som blandt andre retorikprofessor Christian Kock påpeger i bogen „Forstå verden“ (Kock, 2002: 111), betegnes i den amerikanske litteratur „interpretive reporting“ og kan spores tilbage til 1930’ernes USA. Baggrunden for denne form for fortolkende journalistik er, at journalisten erkender, at facts ikke taler for sig selv, og derfor indplacerer nyhederne i en passende kontekst, fx ved at supplere med relevant baggrundsmateriale. Hvis det gavner klarheden, kan journalisten også tage læseren i hånden ved at forklare og fortolke. Zhao og Hackett citerer den amerikanske Hutchins Commision-rapport fra 1947 for at diktere, at “reporters should not only report the facts truthfully, but also report the truth about the facts” (Hackett og Zhao, 1998: 42).

Åbenhed om kilder og researchproces

Kovach og Rosenstiel plæderer i deres bog “Elements of Journalism” for, at journalisten for at være fair skal løfte sløret for sin research og sine metoder. Under betegnelsen “The rule of transparency” skriver de:

“The only way in practice to level with people about what you know is to reveal as much as possible about sources and methods. How do you know what you know? Who are your sources? How direct is their knowledge? What biases might they have? Are there conflicting accounts? What don’t we know?” (Kovach og Rosenstiel, 2001: 177).

Denne åbenhed signalerer ifølge Kovach og Rosenstiel respekt for modtageren ved at give ham mulighed for selv at bedømme validiteten af journalistens proces og motiver.

Spørgsmålet om, hvorvidt vore respondenter betragtede åbenhed om research og kildevalg som en del af fairnessbegrebet, skilte som nævnt vandene. Den ene halvdel svarede ja, den anden halvdel nej. I uddybningen af svarene viste det sig, at de fem redaktører, der tildelte det pågældende fairnessparameter tre point eller derover, var endog meget overbeviste om, at større åbenhed om den journalistiske research er i kraftig vækst og vil blive et klart fremtidigt krav til journalistikken: „I størst muligt omfang synes jeg, det hører fairnessbegrebet til at lægge frem, hvad man har af facts, og hvad det er for en type vinkling, man vil lave på historien,“ lød det fx fra Lisbeth Knudsen.

Der var imidlertid klar konsensus om en række undtagelser for åbenheden. Christiansborgjournalistik og afsløringsjournalistik blev nævnt som genrer, hvor afsløring af kilder netop ikke er – og aldrig kan blive – en del af spillet.

De redaktører, der ikke tilsluttede sig idealet om større åbenhed, argumenterede til dels for, at en sådan åbenhed kan virke tung, ligefrem kedelig. Som Tøger Seidenfaden formulerede det: „Vi er på vej i den retning. Men med det sagt, kan vi ikke gøre hver eneste artikel i avisen til en doktorgrad, og derfor bliver det meget, meget tungt, hvis vi nærmest skal skrive en selvstændig research-artikel ved siden af.“

David Trads, som var klar modstander af større åbenhed om processen, fordi det „nemt bliver dødssygt“, forsvarede sin holdning således: „Jeg synes, at man må satse på, at det medie, man har med at gøre, har en sådan troværdighed, at folk tror på, at der er foretaget det rigtige.“

Hvad fairness ellers dækker over

I interviewene bad vi respondenterne tilføje andre begreber, som fairness dækker over. Her fik vi mange bud. Flere af dem viste sig dog at være forskellige udtryk for de samme kernebegreber, nemlig neutralitet og balance. Men der var også andre bud. Enkelte nævnedes, at det hører med til fair journalistik at sætte tingene i

sammenhæng, at sætte tingene ind i de rette proportioner, at efterprøve alle oplysninger, at være præcis og grundig og ikke at vinkle skarpere, end der er belæg for. Som Arne Ullum formulerede det: „Presset på den hårde vinkel bliver større og større. Det øger behovet for fairness. Det er et af de største fairness-problemer, vi står over for i pressen i disse år.“

Også i litteraturen nævnes proportionsbevidsthed som en del af fairnessbegrebet. Schudson går så langt som til at rubricere proportionsbevidstheden over fairness. I en skarp kritik af mediernes håndtering af Monica Lewinsky-sagen skriver han fx: “The larger question about the news media, however, concerns not fairness but proportion” (Schudson, 1998: 7).

Flere respondenter fremhævede den såkaldte facitlistejournalistik som unfair. Man må altså ikke have en på forhånd fastlagt vinkel, inden man går i gang med sin research. Som Lisbeth Knudsen udtrykte det: „Fairnessbegrebet for mig hænger sammen med, at man ikke kommer med en forudfattet mening om, hvor historien skal ende, men at man har et åbent sind.“

Konklusion

Vores gennemgang af litteraturen viste, at der findes forbavsende lidt litteratur om fairness. Begrebet nævnes forholdsvis ofte, men betydningen synes at blive taget for givet. Ud af de definitioner, vi har fundet, har vi udsondret to grundtræk. Det første er en fælles opfattelse af, at fairness er et meget bredt begreb, nærmest et paraplybegreb, der rummer en hel række af de traditionelle journalistiske dyder som tilstræbt objektivitet, neutralitet og balance. Det andet grundtræk er, at fairness mere eller mindre er det samme som tilstræbt objektivitet. Andre definitioner – nogle få på eksplicit, de fleste på implicit vis – går på, at fairness enten er et søsterbegreb eller en pendant til begreberne balance eller præcision. Ud fra litteraturgennemgangen vil vi konkludere, at fairnessbegrebet er så overrummeligt og befinder sig på så mange forskellige niveauer, at det grænser til det diffuse.

Det diffuse indtryk blev forstærket af vores interviewundersøgelse. Resultaterne herfra var, overordnet set, i overensstemmelse med litteraturen: Fairness bliver af de fleste opfattet dels

som en mere rummelig pendant til tilstræbt objektivitet, dels som et paraplybegreb, der indeholder en række journalistiske dyder som bl.a. neutralitet, balance, genrebevidsthed og proportionssans.

Selvom fairnessbegrebet ifølge de ti chefredaktører tilsyneladende bruges ganske uproblematisk på de enkelte redaktioner, må vi på baggrund af vores undersøgelse give Hackett og Zhao ret, når de påpeger, at fairness i virkeligheden er gammel vin på nye retoriske flasker (Hackett og Zhao, 1998: 59). Den brede brug af begrebet kan risikere at afspore konstruktiv journalistisk kritik og debat, da hverken redaktører, journalister eller andre kan være sikre på, i hvilken sammenhæng ordet bruges. Når aktører i en journalistisk debat diskuterer, om en nyhedsartikel er „fair“, er det sandsynligt, at de to parter har forskellige tolkninger af begrebet – og derfor kan tale forbi hinanden. I en retorisk, argumentatorisk optik kan man sige, at fairnessbegrebets upræcise karakter sandsynliggør, at samtaleparterne ikke er enige i den definerende fase (Onsberg og Jørgensen, 2004: 36), hvilket udgør en risiko for en afsporet debat.

Den efterhånden udbredte brug af fairnessbegrebet betragter vi derfor som en forenkling af klassiske journalistiske dyder som neutralitet, balance og tilstræbt objektivitet. Det er vores vurdering, at disse begreber er mere konkrete og dermed mere anvendelige i deres originale form.

REFERENCER

- Asp, Kent (2007). "Fairness, Informativeness and Scrutiny. The Role of News Media in Democracy", *Nordicom Review*, Jubilee Issue, pp. 31-49.
- Bjerg, Lars (2005). *Vær god*, Århus: Ajour.
- Black, Jay, Bob Steele og Ralph Barney (1995). *Doing ethics in Journalism*, Needham Heights: Allyn & Bacon.
- Brooks, Brian S., George Kennedy, Daryl R. Moen og Don Ranly (1999). *News Reporting and Writing*, Boston/New York: Bedford/St. Martin's.
- Burns, Lynette Sheridan (2002). *Understanding Journalism*, London: SAGE Publications Ltd.

- Deuze, Marc (2005). "What is journalism?: Professional identity and ideology of journalists reconsidered", *Journalism*, vol. 6(4), pp. 442-464.
- Hackett, Robert A. and Yuezhi Zhao (1998): *Sustaining democracy? Journalism and the politics of objectivity*, Toronto: Garamond Press.
- Haiman, Robert J. (1998). *Best Practices for Newspaper Journalists*, The Freedom Forum's Free Press/Fair Press Project.
- Jørgensen, Charlotte og Merete Onsberg (2004). *Praktisk argumentation*, København: Nyt Teknisk Forlag.
- Kock, Christian (red.) (2002). *Forstå verden – politisk journalistik for fremtiden*, Frederiksberg: Samfundslitteratur.
- Kovach, Bill og Tom Rosenstiel (2003). *The Elements of Journalism*, London: The Guardian, Atlantic Books.
- Kruise, Helle Nissen (1991). *Etik i journalistik*, Århus: Ajour.
- Lanson, Gerald og Mitchell Stephens (1994). *Writing & Reporting the News*, New York: Oxford University Press.
- Meilby, Mogens (2004). „Nyhedsanalyse vinder langsomt frem“, [http://www.cfje.dk/cfje/vidbase.nsf/\(VBFriTekstMultiDB\)/8933E1E90E814E03C125672D004535Fo?OpenDocument](http://www.cfje.dk/cfje/vidbase.nsf/(VBFriTekstMultiDB)/8933E1E90E814E03C125672D004535Fo?OpenDocument).
- Schudson, Michael (1998). "In all fairness. Definitions of fair journalism have changed over the last two centuries", <http://www.asc.upenn.edu/courses/comm334/Docs/schudson.html>.
- Schudson, Michael (2001). "The objectivity norm in American journalism", *Journalism*, vol. 2(2), pp. 149-170.
- Shaw, Donald L., Maxwell McCombs og Gerry Keir, (1997). *Advanced Reporting. Discovering Patterns in News Events*, Prospect Height: Waveland Press.
- Ward, Stephen J.A. (2005). "Journalism Ethics from the Public's Point of View", *Journalism Studies*, vol. 6(3), pp. 315-330.
- Wien, Charlotte, (2005). "Defining Objectivity within Journalism". *Nordicom Review vol. 26(2)*, pp. 3-15.